

SAVREMENA KOLIBA – KUĆA ZA ODMOR U NASELJU TABANOVIĆ MODERN COTTAGE - HOLIDAY HOUSE IN TABANOVIC SETTLEMENT

Jelena Mirković, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast- ARHITEKTONSKO PROJEKTOVANJE

Kratak sadržaj – U ovom radu istražene su osnovne karakteristike primitivnih skloništa i kuće za odmor, paralela između njih i razvoj kroz istoriju, društvene klase, običaje i stil života korisnika.

Ključne reči: Primitivna skloništa, prva kuća, koliba, kuća za odmor

Abstract – This paper explores the basic characteristics of primitive shelters and holiday homes, the parallels between them and the development through history, social classes, customs and lifestyles of the users.

Keywords: Primitive shelters, first house, holiday house

1. UVOD

Predmet i obuhvat istraživanja je kuća za odmor u ruralnom ravničarskom naselju Tabanović. U radu će se analizirati primitivna skloništa i njihov razvoj u prvu kuću, kao i paralela između kolibe i kuće za odmor. U arhitektonskom smislu, načinu konstruisanja, funkcionalnosti i estetici objekta utiče i korisnik. Na način života i potrebe korisnika reflektuje se teritorija na kojoj se nalazi, religija, tradicija i kultura.

Ovim istraživanjem dolazimo do odgovarajućih sadržaja koji bi prilikom projektovanja bili prihvatljivi i odgovarali savremenom društvu u kom se danas nalazimo.

Cilj rada jeste da se obezbedi prostor za okupljanje, socijalizaciju i rad u vandretnim okolnostima, koji će se koristiti par puta godišnje. Obezbediti dovoljno prostora za socijalizaciju svih starosnih grupa na otvorenom i zatvorenom, poboljšati ekološke uslove.

2. RAZVOJ STAMBENE ARHITEKTURE U RURALNIM PODRUČJIMA

Razvoj arhitekture je uslovljen određenim činiocima i u zavisnosti od okolnosti njihovo dejstvo manifestuje se jače ili slabije. Kao osnovne uticaje koji snažno deluju na celokupnu arhitekturu, a posebno na stvaranje primitivnih skloništa i začetak stambene arhitekture možemo navesti prirodne i društvene činioce [1].

2.1. Od primitivnog skloništa do prve kuće

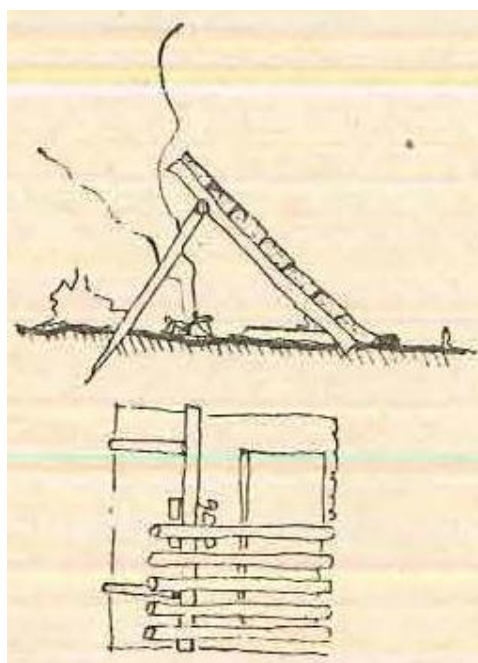
Kako bi došli do krajnje arhitekture stare seoske kuće u čijem se izgledu i funkcionalnosti ogleda kasnije i predmet ovog rada, kuća za odmor, moramo obraditi i osnovne oblike skloništa.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio profesor Marko Todorov.

Njihove oblike bi trebalo posmatrati kao nešto što je u to vreme stanovniku ruralnog naselja bilo neophodno. U građenje skloništa se nije smelo ulagati mnogo, pa su u odnosu na to izgledala siromašno i nekomforno. Bili su to jednostavni oblici građevina koje je bilo lako popraviti.

Najjednostavniji tipovi primitivnih skloništa [1] su: naslon (fotografija 1), sibara, dubirog, busara, korka, koliba, krivulja i lubara.

Fotografija 1. Naslon

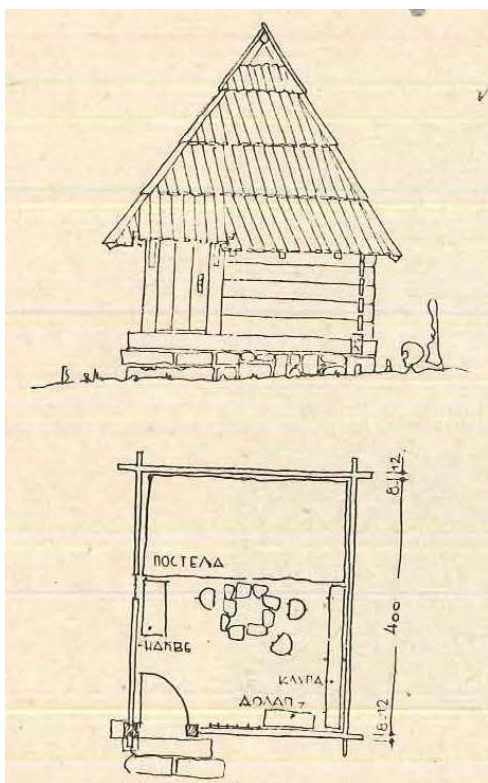
Na fotografiji je prikazan najjednostavniji tip primitivnog skloništa koje se kasnije razvijalo prema potrebama korisnika. U početku na skloništimu su bila samo vrata, kasnijim razvijanjem dobijamo dimnjak i prozore. Na kolibi se po prvi put vidi jasna razlika između zidova i krova, tada se pojavljuje i streha u arhitekturi skloništa. Lubara je već početni tip u stvaranju brvnare.

Brvnara [2] je „prva kuća“ čiji su zidovi sastavljeni od tesanih brvana, koji se oslanjaju na kamene temelje, a krovni pokrivač je činila šindra (fotografija 2) ili slama pritiskana oblicama. Vrata su bila pozicionirana sa jedne strane zida, a ognjište se nalazilo u sredini kuće.

2.2. Od kolibe do kuće za odmor (nekad i sada)

U nastavku ovog rada reč koliba je uzeta u najširem smislu. Izgled i oblik kolibe zavise od načina života i delatnosti kojima se ljudi bave u određenom mestu,

dostupnog građevinskog materijala, lokacije (reka, planina, ravnic...) i klime.

Fotografija 2. Brvnara pod šindrom

S obzirom da koliba nije bila stalni dom stanovnicima ruralnih naselja, nego privremeno sklonište u toku sezone, koje im je omogućilo da se sklone od nepogoda, spremaju hranu i prespavaju, bila je jednostavnog oblika. Oko same kolibe nalazili su se pašnjaci, privremene staje, bunar, voćnjaci i bašte. Moglo bi se reći da je to bila privremena, sezonska okućnica za stanovnike ruralnih naselja sa svim potrebnim uslovima za život.

Tako i kuće za odmor predstavljaju jednostavniji oblik kuće, naravno postoje izuzeci. Kao što su kolibe bila sezonska prebivališta u ruralnim područjima namenjena stočarima, tako i kuće za odmor predstavljaju sezonska prebivališta stanovnicima urbanih područja za beg od zagađenog vazduha, urbanog života, gužve i buke...

Vikendica je termin koji se najčešće koristi na ovim prostorima i nastaje oko 1950. godine, izvedena od engleske reči *weekend*. Označava stambeni objekat, namenjen odmoru van stalnog mesta stanovanja. Uglavnom je to manja kuća, smeštena daleko od grada.

Kuće za odmor su rasprostranjene po celom svetu. U engleskoj arhitekturi prepoznatljivi su stilovi u zavisnosti od perioda u kom su nastale i obično su vezane za vladavinu određenog monarha ili dinastije (Edvardijanske, Viktorijanske, Tjudorske i dr.). U Rusiji kuća za odmor se naziva *dača*, kao i u engleskoj arhitekturi jasno se razlikuju stilovi u zavisnosti od razdoblja u kom su građene i za koga je građeno, aristokratiju, buržoaziju ili za vreme Staljinu.

2.3. Arhitektura u širem i bližem okruženju

Na području Mačve nema jedinstvenog stila ili oblika kuće po kom bi se izdvojila arhitektura ili grupisala u neku određenu struju. U ovom zapadnom delu Srbije, južno od reke Save, na obroncima Panonske nizije razvijala se arhitektura pod uticajem sve tri grupe. Na ovim prostorima mogu se naći brvnare, bondručare koje su bile zastupljenije, kao i uticaji vojvođanske arhitekture.

Tipično za Tabanović, lokaciju na kojoj se nalazi predmetna kuća za odmor, je i to da je većina starih kuća bila na temeljima od kamena, pravougaonih osnova i četvorovodnih krovova

Nedaleko od Tabanovića u naselju Štitar nalazi se stambena kuća porodice Gačić (fotografija 3). Sagrađena je 1810. godine, pretpostavlja se da je najstarija stambena porodična kuća na teritoriji Mačve koja je sačuvana. Temelji su od kamena i na njima se nalazi hrastovo brvno u koje su ukopani drveni stubovi i postavljeni kosnici, a zatim isprepletane letve koje su masivno oplepljene mešavinom blata i slame. Pokrivena je četvorovodnim krovom sa strmim krovovima i tavanjačom od koljića. U gornjoj zoni, tik ispod strehe sačuvan je deo dekorativnog ornamenta koji je izveden u malteru. Spaljena je 1941. godine u toku Drugog svetskog rata, kasnije obnovljena i vraćena u prvobitno (originalno) stanje prema rečima vlasnika.

Fotografija 3. Stambena kuća porodice Gačić

Vlasnici kuća za odmor u mačvanskom okrugu pretežno stanuju i rade u gradu, a parcela na kojoj se nalazi njihova oaza mira je nedaleko od mesta stanovanja u nekom obližnjem ruralnom naselju ili pored reke. Pored samog objekta na placu se obično nalazi manji voćnjak. Poslednjih godina postalo je aktuelno i javlja se kao zanimljiva investicija gajenje lešnika i borovnica koji posle određenog niza godina donose dosta prihoda.

U ataru naselja izgrađena je kuća za odmor (fotografija 4), pozicionirana je u centralnom delu ograđene parcele, sa severne strane se nalazi obradiva površina sa žitaricama, dok je sa južne strane pozicioniran zasad borovnice. Izgrađena je na betonskim temeljima sa armiranobetonskom skeletnom konstrukcijom, ozidana giter blokom i pokrivena dvovodnim krovom. Dvovodni krov se polovinom oslanja na zidani zatvoreni deo, a drugim na drvene stubove čime se formira nadstrešnica. Namenjena je za druženje u prirodi i boravak u toku godine dok ne zahladi,

takođe i kao sklonište od sunca i nepogoda za vlasnika i zaposlene na plantaži.

Fotografija 4. Kuća za odmor na plantaži borovnica

3. KUĆA ZA ODMOR – SAVREMENA KOLIBA

U nastavku ovog rada bavićemo se predmetnim projektom kuće za odmor koja je nastala po uzoru na primitivna skloništa i prve kuće u Srbiji. Došli smo do određenih informacija koje su bitne za dalji tok ovog istraživanja. Izgradnja nekadašnjih koliba zavisila je od prirodnih i društvenih činilaca. Prirodni činiloci su bili vezani za klimatske i atmosferske uticaje, lokaciju i dostupnost materijala na istoj. Društveni činiloci kao što su poreklo, verska pripadnost, navike i finansijska situacija svakog pojedinca diktirali su oblik i dimenzije objekta za stanovanje.

U današnje vreme kada su nam zbog razvoja saobraćaja i transporta većina materijala dostupni, najveću ulogu u planiranju i izgradnji stambenih objekata imaju društveni činiloci.

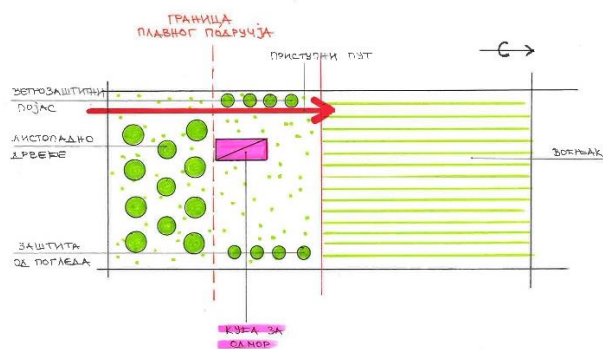
3.1. Položaj objekta na parceli, pejzažno i parterno uređenje

Parceli se pristupa sa južne strane iz ulice Milana Belovukovića Deve, sa istočne strane nalazi se šuma. U toku kišnih dana 20m od regulacione linije na parceli se zadržava voda (skica 1), ovaj problem se rešava samoodrživim rešenjem u vidu zelene privremene retenzije koja služi za skupljanje vode.

Predviđeno je da parcela bude podeljena tako da se u prvom dvorištu nalazi vikendica sa pomoćnim objektom, a drugi deo je predviđen za voćnjak. Prema projektu kuća za odmor je okružena mladim sadnicama listopadnog i četinarskog drveća. Sa južne strane dominira listopadno drveće koje dobro podnosi veću količinu vode koja se pojavljuje u tom delu parcele prilikom obilnih padavina.

U mačvanskom okrugu dominantni su zapadni i jugoistočni vetar, zbog toga se sa tih strana oko objekta planiraju četinari koji su pogodni za formiranje vetrozaštitnih pojaseva.

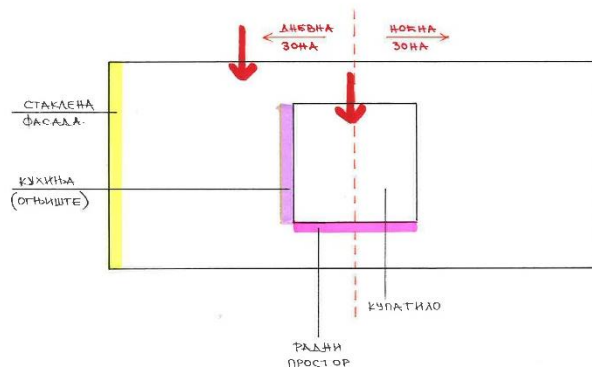
Objekat je orijentisan u pravcu sever – jug i projektovan je da zauzima centralni deo parcele.

Skica 1. Buduće stanje

3.2. Unutrašnja organizacija

Kuća za odmor je planirana kao prizemni objekat, u osnovi pravougaonog oblika, po konceptu otvorenog unutrašnjeg prostora sa centralnim delom u vidu pregrade koji vizuelno odvaja dnevnu od noćne zone (skica 2). Dnevna zona je orijentisana na južnu stranu i kroz veliku staklenu površinu se otvara ka spoljašnjosti. Osvetljena je pored prozorskog otvora na jugu i sa prozorskim nizom sa zapadne strane. Noćna zona pozicionirana je sa severne strane i osvetljena prozorima kroz koje prolaze prvi zraci sunca sa istoka. Prozorski niz na istoku je istog dizajna kao i sa zapadne strane, prozori se prostiru celom visinom fasade.

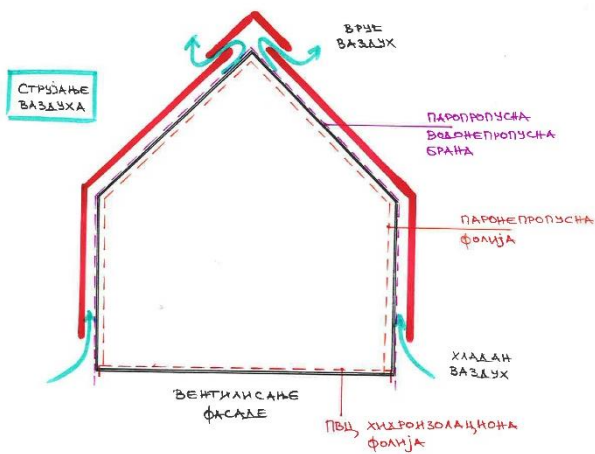
Skica 2. Arhitektura u arhitekturi

3.3. Konstrukcija i materijali

Prilikom projektovanja ove kuće za odmor planirana je jednostavna laka drvena konstrukcija od talpi [3]. Na armiranobetonsku ploču postavlja se okvir od talpi, koji se učvršćuje sa pločama od prerađenog drveta. Ovakva konstrukcija se brzo i jednostavno montira, može biti dugotrajna ako se obezbede dobri uslovi i zaštita od atmosferskih uticaja. Završna obrada ventilisane fasade (skica 3) i krova zamišljena je kao jedna celina bez prekida [4].

Ležeci oluk se nalazi na ivici spoja krovnih ravni i zida. Olučne horizontale su zaštićene mrežicom koja sprečava skupljanje lišća i insekata, a koja je i neophodna s obzirom da su vertikalne planirane kroz fasadne zidove i teško su dostupne za revizije.

Skica 3. Ventilisana fasada

3.4. Energetska efikasnost i ekološki aspekti

Gubitak toplote preko hladnih mostova sveden je na minimum uz pomoć ventilisane fasade i krova koji su planirani kao jedna celina. Takođe, termoizolaciona ispunja između konstrukcijskih elemenata predviđena je projektom sa minimalnim prekidima. Ovim rešenjem postiže se obloga oko objekta sa minimalnim gubicima i velikom uštedom prilikom grejanja i hlađenja.

Za izradu prozora planirani su aluminijumski okviri sa termoprekidom i niskoemisionim trostrukim staklom punjenim inertnim gasom.

Preko armiranobetonske podne ploče planirano je postavljanje stirodura čime se rešava gubljenje toplote u donjoj zoni, tako se obezbeđuje zatvoreni krug sa termoizolacijom oko celog objekta u svim zonama.

Primenom ovih materijala i načinom projektovanja postižemo stvaranje kuće koja koristi manje energije i može se smatrati niskoenergetskom kućom po nacionalnim standardima u razredu B.

4. ZAKLJUČAK

Moderne tehnologije i različiti vidovi transporta nam omogućuju da gradimo sa materijalima koji nisu u neposrednoj blizini. Ali nekada je bolje koristiti materijal koji se nalazi u blizini i čijom izradom ne štetimo životnoj sredini ili tim potezom to radimo u nekoj manjoj meri.

Trebalo bi se vratiti nekadašnjem razmišljanju i osvrnati se na prirodne činioce koji su nekada u velikoj meri diktirali način građenja primitivnog skloništa, a kasnije i prve kuće. Naravno, uz osvrt na moderne tehnologije i svest koja se sve više podiže vezano za emisije stvaranja CO2.

Pandemija Covid virusa pored toga što je veliki broj ljudi zarobila u stanovima i stambenim kućama, smanjila je i korišćenje automobila i stvaranje izduvnih gasova iz istih. Kuća za odmor je postala novo radno mesto u prirodi koje se koristi mnogo češće nego što je prvobitno bilo planirano.

Kao što je prethodno pomenuto u Mačvi kuća za odmor se nalazi u sklopu parcele na kojoj se prostire voćnjak. Čak ako nisu veliki prinosi i zarada, nastavljaju da se neguju i održavaju kako bi ostali povezani sa nekim bezbrižnijim vremenima. Što je nekad bila koliba, danas je kuća za odmor.

5. LITERATURA

- [1] Razvoj primitivnih skloništa - *Stara gradska i seoska arhitektura u Srbiji*, Branislav Đ. Kojić, str. 124-136
- [2] Prve kuće - *Stara gradska i seoska arhitektura u Srbiji*, Branislav Đ. Kojić, str. 137-140
- [3] Okviri od talpi – *Arhitektonske konstrukcije*, Edin Jahić, str. 209-215
- [4] Primer ventilisane fasade - *Arhitektonske konstrukcije*, Andrea Deplazes, str. 466

Kratka biografija:

Jelena Mirković rođena je u Šapcu 1994. godine. Osnovne studije na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitekture završila je 2020. godine. Kao pripravnik započela je karijeru u projektnom birou firme SET u Šapcu, nakon prvog samostalnog projekta nastavlja posao u izvođačkom sektoru kao inženjer na gradilištu. Trenutno završava master studije na smeru Arhitektonsko projektovanje.